

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№7(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 178 sahifa,
13-iyul, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Bolalik davridagi autizmning turli shakllarini differensial tashxislash	10
<i>Saydaliyeva Xojiya Abduljalil qizi</i>	
Autizm spektri buzilishi bo'lgan bolalarda kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishda qo'llaniladigan korreksion ish tamoyillari	14
<i>Karimova Zulfiya Abduraxmanovna, Saydaliyeva Xojiya Abduljalil qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda axborot iste'mol madaniyatini rivojlantirishning psixologik-pedagogik asoslari	19
<i>Dadonova Aziza Tulkunovna</i>	
Ilk o'spirinlik yoshidagi o'quvchilarning o'z-o'ziga bo'lgan munosabatini psixologik tahlili	23
<i>Mamaradjabova Bog'zoda Abdilxakimovna, Panjiyeva Nargiza Botirovna</i>	
Oliy ta'lim tizimida muammoli o'qitish texnologiyasi	30
<i>Tuksanova Zilola Izatulloyevna</i>	
Shahar va qishloq yuqori sinf o'quvchilarida irodaviy sifatlarning qiyosiy tahlili	35
<i>Mamaradjabova Bog'zoda Abdilxakimovna, Panjiyeva Nargiza Botirovna</i>	
Organik kimyo ta'limida ochiq tipli STEAM loyihalarini loyihalashning didaktik modeli va uni amaliyotga joriy etish metodikasi	41
<i>Bo'riyev Rashidbek O'ktamjonovich</i>	
Kasbiy kompetentlikni oshirishda raqamli ta'lim vositalari va interaktiv metodlardan foydalanish	47
<i>Fazildjanova Nilufar Xikmatdjanovna</i>	
Tadbirkorlik faoliyatini innovatsion va ta'lim ekotizimidagi roli	50
<i>Mirzayeva Nigora Ibrohimjon qizi</i>	
Kasbiy ta'lim muassasalarida strategik boshqaruvni joriy etishning nazariy-metodologik asoslari	54
<i>Qobilov Voxidjon Zoxidovich</i>	
Психологические факторы мотивации личности в обучении иностранному языку	58
<i>Мухамеджанова Римма Рашидовна</i>	
Jadid ma'rifatparvarlarining boshlang'ich ta'lim-tarbiya jarayonida o'quvchilarda kitobxonlik fazilatlarini va madaniyatini shakllantirishdagi pedagogik tajribalari	66
<i>Ahmadov Olimjon Shodmonovich, Fayzilova Mohinur Azamhon qizi</i>	
Talabalarda kelajakni strategik modellashtirish layoqatini rivojlantirish bo'yicha ilg'or xorijiy va mahalliy tajribalarning qiyosiy-pedagogik tahlili	70
<i>Sadriddinova Feruza Meliyevna</i>	
Bo'lajak pedagoglarda kreativ fikrlashni rivojlantirishda fanlararo abstsessial va ordinal bog'liqlikka asoslangan metodik ta'minotni takomillashtirish	75
<i>Xudayberganov G'ayrat Quranboyevich</i>	
Maktablarda chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlikni isloh qilish: muammo va yechimlar	80
<i>Qudratov O'ktam G'ofurovich</i>	
Ustoz-shogird tizimida raqamli vositalardan foydalanishning metodik asoslari	85
<i>Tursunov Xusniddin Isomovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kommunikativ kompetensiyani shakllantirishda maktab va oila hamkorligining pedagogik imkoniyatlari	88
<i>Safarova Halovat Barnoyevna</i>	
Globallashtirish sharoitida tolerantlik madaniyatining nazariy-metodologik asoslari	91
<i>Yusupova Maftuna Ilxomiddin qizi, Qurbonova Zebiniso Mamarajab qizi</i>	
Adobe After Effects muhitida inersiyaviy davomiylik va ustma-ust harakatni avtomatlashtirishning matematik modeli (Ziyoanim Overlap)	97
<i>Hakimov Bahtiyorjon Muzaffar o'g'li</i>	
Tizimli yondashuv asosida talabalarning raqamli kompetensiyasini takomillashtirishning uch komponentli konseptual modeli	101
<i>Kulidjanova Yulduzxon Inomjon qizi</i>	

The Theory of Fostering Students' Responsibility for Natural Resources and Waste in Karakalpak Folk Pedagogy.....	104
Tursinbekova Qundizgul Joldasbekovna	
Soft skills kompetensiyalarining ilmiy-pedagogik mohiyati va zaruriyati: soft skills tushunchasining evolyutsiyasi, asosiy komponentlari, turlari va tasnifi	109
Igamberdiyeva Gulmira Botir qizi	
O'zbek va ingliz tillarida "yolg'izlik" konseptining leksik-semantik xususiyatlari.....	115
Sabina Saitmurodova Olim qizi	
Bo'lajak pedagoglarni kasbiy tayyorlashda art-pedagogikaning imkoniyatlari.....	119
Komolova Iroda Xamidullayevna	
9-sinf iqtisodiy va ijtimoiy geografiya darslarida GIS texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari va uslubiy muammolari	123
Sapayeva Gulbahor Odilbek qizi	
Zamonaviy biologiya ta'limida interaktiv metodlarni qo'llashning nazariy jihatlarini	126
Abdullayeva Guzalxan Vladimirovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini xalqaro baholash dasturlari bilan ishlashga tayyorlashning zarurati	130
Berdimurodova Mexrubon Masudjonovna	
Nutq nuqsoni bo'lgan o'quvchilarning ijtimoiy moslashuv jarayoniga ta'sir etuvchi omillar	136
G'aniyeva Maloxat Odilovna	
Ruhiy salomatlikni mustahkamlashda psixologik treninglarning ahamiyati	140
Maqsuda Norbosheva, Nafisa Abduyeva	
Xitoy tilini xalqaro miqyosda o'qitishning zamonaviy tendensiyalari.....	144
Shasaidova Lola Shamaksudovna	
Социально-экологический кризис в Южном Приаралье.....	149
Сеитова З. П.	
Iqtisodiy fanlar bo'yicha to'g'arak faoliyatini tashkil etishning nazariy-metodik asoslari	153
Xusanboyeva Tursunoy Muxammadqasimjanovna	
Motivational Readiness for Continuous Professional Development.....	162
Okilova Kamola Sadulloyevna	
Raqamli ta'lim muhitida o'quvchilarda antisotsial xulq-atvorning oldini olishning pedagogik mexanizmlari ..	166
Davronova Zarrina Baxtiyorovna	
Yapon tilini o'qitishda らしい (rashii) evidentsiallik ko'rsatkichini o'rgatishning pedagogik xususiyatlari	173
Musayeva Aziza Ibrohim qizi	

YAPON TILINI O'QITISHDA らしい (RASHII) EVIDENTSIALLIK KO'RSATKICHINI O'RGATISHNING PEDAGOGIK XUSUSIYATLARI

Musayeva Aziza Ibrohim qizi
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada yapon tilidagi らしい (rashii) evidentsiallik ko'rsatkichini oliy ta'lim muassasalarida o'qitishning pedagogik va metodik xususiyatlari tahlil qilingan. Mazkur grammatik birlikni o'rgatishda lingvokulturologik va kommunikativ yondashuvlarning ahamiyati yoritilib, talabalarda pragmatik hamda kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirish imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Tadqiqotda Yaponiya o'quv qo'llanmalari va grammatik manbalarida らしい ko'rsatkichining izohlanishi hamda uni o'qitish usullari tahlil qilinib, o'zbek auditoriyasida ushbu grammatik birlikni samarali o'zlashtirishga xizmat qiluvchi metodik tavsiyalar ishlab chiqilgan. Shuningdek, autentik matnlar, dialoglar, vaziyatli topshiriqlar va interfaol metodlardan foydalanish talabalarining axborot manbasini baholash, fikrni ehtiyotkorlik bilan ifodalash hamda yapon nutq madaniyatiga xos kommunikativ xulq-atvorni egallashiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari yapon tili grammatikasini o'qitishda evidentsiallik kategoriyasini lingvokulturologik mazmun bilan uyg'unlashtirish ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: yapon tilini o'qitish, pedagogik yondashuv, grammatika o'qitish metodikasi, evidentsiallik, らしい (rashii), kommunikativ kompetensiya, lingvokulturologik kompetensiya, pragmatik kompetensiya.

Abstract: This article examines the pedagogical and methodological aspects of teaching the Japanese evidential marker らしい (rashii) in higher education. It highlights the significance of linguocultural and communicative approaches in teaching this grammatical structure and discusses their role in developing students' pragmatic and communicative competencies. The study analyzes how the らしい marker is presented in Japanese textbooks and grammar references and proposes methodological recommendations for its effective instruction to Uzbek learners of Japanese. Furthermore, the article substantiates the effectiveness of using authentic texts, dialogues, situational tasks, and interactive teaching methods in developing students' ability to evaluate information sources, express assumptions appropriately, and acquire communicative behavior characteristic of Japanese speech culture. The findings indicate that integrating the category of evidentiality with linguocultural content in Japanese grammar instruction contributes to improving the overall effectiveness of the teaching and learning process.

Key words: Japanese language teaching, pedagogical approach, grammar teaching methodology, evidentiality, らしい (rashii), communicative competence, linguocultural competence, pragmatic competence.

Аннотация: В данной статье рассматриваются педагогические и методические особенности обучения показателю эвиденциальности らしい (rashii) в японском языке в условиях высшего образования. Освещается значение лингвокультурологического и коммуникативного подходов при обучении данной грамматической единицы, а также рассматриваются возможности формирования у студентов прагматической и коммуникативной компетенций. В исследовании проанализированы способы объяснения показателя らしい в японских учебных пособиях и грамматических источниках, а также разработаны методические рекомендации, направленные на эффективное усвоение данной грамматической единицы узбекской аудиторией. Кроме того, обоснована эффективность использования аутентичных текстов, диалогов, ситуативных заданий и интерактивных методов обучения для формирования у студентов навыков оценки источника информации, выражения предположения в корректной форме и овладения коммуникативным поведением, характерным для японской речевой культуры. Результаты исследования свидетельствуют о том, что интеграция категории эвиденциальности с лингвокультурологическим содержанием в процессе преподавания японской грамматики способствует повышению эффективности обучения.

Ключевые слова: преподавание японского языка, педагогический подход, методика обучения грамматике, эвиденциальность, らしい (rashii), коммуникативная компетенция, лингвокультурологическая компетенция, прагматическая компетенция.

KIRISH

Evidentsiallik kategoriyasi dunyo tillarida keng tarqalgan. A. Ayxenvaldning besh yuzta tilni tahlil qilish asosida olingan ma'lumotlariga ko'ra, evidentsiallikni ifodalashning grammatik usuli har to'rtta tildan birida uchraydi ^[1].

2007-yilda V. S. Xrakovskiy tahriri ostida "Evidentsiallik Yevropa va Osiyo tillarida" to'plami nashr etilgandan so'ng, "evidentsiallik" atamasi ilmiy ishlarda keng tarqaldi. Yapon tili materiali asosida ushbu hodisani tadqiq qilish bilan V. M. Alpatov shug'ullangan ^[2].

Yapon tilshunoslari o'z ishlarida evidentsiallik va modallik kategoriyalarini o'zaro bog'laydilar va turli atamalarni taklif qiladilar: ishonchlilik mayli, mulohaza (xulosa) modalligi ^[3], xabardorlik mayli ^[4].

Evidentsiallik kategoriyasi - bu turli tilshunoslar tomonidan turlicha tushuniladigan murakkab hodisadir. Masalan, V. A. Plungyan evidentsiallikning quyidagi ma'nolarini ko'rsatib o'tadi: vaziyat haqidagi ma'lumot manbasiga ishora, tasvirlanayotgan voqealarni shaxsan kuzatish, xabar qilinayotgan ma'lumotning ishonchliligi uchun o'zidan mas'uliyatni "olib tashlash", "naqliy (hikoya) mayli", iqtibos, "ko'rmasdan turib gapirish" inferentiv ma'no (natijaga ko'ra), admirativ (hayrat), shubha, taxmin, vizual, boshqa sensorli va "endoforik" axborot manbalari, prezumptiv, "umumiy haqiqatlar" ^[5].

V. M. Alpatovning hisoblashicha, evidentsiallik kategoriyasi so'zlovchining biror voqea haqida obyektiv ma'lumotlarga asoslanib emas, balki boshqalarning so'zlaridan yoki bilvosita belgilarga qarab xulosa chiqarishini anglatadi.

I. I. Xafizova va E. K. Xabibullina evidentsiallik kategoriyasi axborotni olish usulini (to'g'ridan-to'g'ri yoki bilvosita) ko'rsatib, shu bilan birga ushbu axborotning ishonchlilik darajasini ham ifodalaydi, deb hisoblashadi ^[6].

Yapon tilida evidentsiallikning ham sintetik, ham analitik ko'rsatkichlari (markerlari) mavjud. Analitik ko'rsatkichlardan biri らしい rashii ko'rsatkichidir. Ushbu ishning maqsadi らしい rashii ko'rsatkichini lingvokulturologik nuqtai nazardan ko'rib chiqishdir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Yapon tili darslarida nutqiy xulq-atvorning milliy-madaniy o'ziga xosligi va grammatika, xususan, bizning fikrimizcha, evidentsiallik kategoriyasi kiradigan ixtisoslashgan grammatik kategoriyalar o'rtasida bog'liqlik mavjudligini yodda tutish kerak. Yapon madaniyati - bu sukunat madaniyati bo'lib, unda o'z fikrini bildirish qabul qilinmagan va fikr bildirish talab qilinadigan joyda ham yapon kishisi sukut saqlashni afzal ko'radi. Agar bundan qochishning iloji bo'lmasa, yapon kishisi ishonchsizlik va taxminni ifodalovchi turli ko'rsatkichlardan foydalanadi.

Bundan tashqari, evidentsiallik kategoriyasi dunyoning lisoniy manzarasi bilan bog'liq. Biroq, yaponlarning dunyoqarash lisoniy manzaralari boshqa tillardan farq qilganligi sababli, yapon tili darslarida evidentsiallik ko'rsatkichlarini o'rganish va ulardan to'g'ri foydalanishga alohida e'tibor qaratish lozim. Ushbu kategoriya yaponlar uchun qanchalik muhimligini yapon tilida so'zlashmaydigan auditoriyada evidentsiallik ko'rsatkichlarini o'rganish yapon tilini o'qitishning boshlang'ich bosqichidanoq boshlanishi ham isbotlaydi.

Turli yapon tili darsliklari va grammatika kitoblarida evidentsiallik ko'rsatkichlariga tegishli bo'limlar bag'ishlangan (odatda, ushbu atama tilga olinmagan holda).

Shunday qilib, I. V. Golovnin tahriri ostidagi yapon tili darsligida ko'rsatilishicha, fe'llar, sifatlar yoki kesim vazifasidagi otlardan keyin keladigan らしい rashii ko'rsatkichi taxmin to'liq aniq bo'lmagan obyektiv belgilar asosida yoki tashqaridan kelgan ma'lumotlar (so'zlovchi ularga havola qilmaydi) asosida bildirilgan hollarda qo'llaniladi, らしい rashii よう yo: ga qaraganda kattaroq ikkilanishni ifodalaydi. Shuningdek, 女らしい onnarashii "ayollarga xos", 男らしい otokorashii "erkaklarga xos", 子供らしい kodomorashii "bolalarga xos" tipidagi らしい rashii suffiksli otlarning leksikalashgan birikmalari ham qayd etilgan ^[7].

I. V. Golovninning "Zamonaviy yapon tili grammatikasi" kitobida らしい rashii ko'rsatkichi xabarning muammoliligini, fikrning ishonchsizligini ta'kidlovchi, ya'ni nutq subyekti nuqtai nazaridan zaruriyatni emas, balki imkoniyat modalligini ifodalovchi yordamchi so'zlar bo'limida ko'rib chiqiladi ^[8].

L. T. Nechaevaning "Davom ettiruvchilar uchun yapon tili" darsligida ko'rsatilishicha, "fe'lining 3-negizi + らしい rashii" konstruksiyasi kimdandir eshitilgan ma'lumotga asoslangan taxminni ifodalaydi ^[9].

B. P. Lavrentyevning "Yapon tilining amaliy grammatikasi" kitobida らしい rashii ko'rsatkichi bog'lamalar bo'limida tasvirlangan. Unda らしい rashii ham shaxsiy kuzatuvlarga, ham boshqalardan olingan ma'lumotlariga asoslangan taxminni ifodalashiga e'tibor qaratiladi. Bunda so'zlovchi o'z zimmasiga bildirilgan fikrning ishonchliligi uchun javobgarlikni olmaydi, bu esa ma'lum bir shart bilan bo'lsa-da, so'zlovchining taxminini ifodalaydigan よう da yo: da dan farq qiladi ^[10].

"Yapon tilining nazariy grammatikasi" kitobida らしい rashii ko'rsatkichli shakllarning quyidagi ma'nolari keltirilgan: kitobiy yoki gazeta ma'lumotlaridan boshlab mish-mishlargacha bo'lgan, u yoki bu yo'l bilan tashqaridan olingan axborotga ishora qilinadi. らしい rashii bevosita kuzatishga asoslanmagan mulohaza ko'rsat-

kichi sifatida qaralishi mumkin; bu holatda so'zlovchi bilvosita ma'lumotlar asosida ma'lum bir xulosaga keladi. らしい rashii shakllarning yana bir ma'nosi - boshqaning so'zini qayta aytib berishdir. Natijada monografiyada らしい rashii - evidentsiallikning ma'no jihatidan eng umumiy ko'rsatkichi bo'lib, uning qiymati kontekstda aniqlashtiriladi degan xulosaga kelinadi.

Yapon darsliklari va ma'lumotnomalariga murojaat qilaylik. Maqola matnida quyida keltirilgan misollar boshlang'ichlar uchun mashqlar to'plami ^[11], yapon grammatikasi ma'lumotnomasi ^[12] va yapon internet-saytidan ^[13-15] olingan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda qiyosiy-tahliliy, tavsifiy, lingvokulturologik hamda kommunikativ yondashuv metodlaridan foydalanildi. Yapon tili darsliklari, grammatik manbalar va autentik matnlar tahlil qilinib, ularda らしい (rashii) evidentsiallik ko'rsatkichining qo'llanish xususiyatlari o'rganildi. Olingan natijalar asosida ushbu grammatik birlikni o'zbek auditoriyasida samarali o'qitishga oid metodik tavsiyalar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tokio chet tillar universiteti boshlang'ichlar uchun darsligining uslubiy qo'llanmasida ko'rsatilishicha, らしい rashii ko'rsatkichi fe'llarga, predikativ sifatlarga, yarim predikativ sifatlar negiziga va kesim vazifasidagi otlarga qo'shiladi. Bunda quyidagi holatlar qayd etiladi:

Taxmin (xulosa) ham eshitilgan, ham ko'rilgan narsalar asosida qilinadi. Masalan, kimdir ovqatning mazasiz ekanligi haqida kimningdir gapirganini eshitdi, qaradi va haqiqatan ham bazmdan keyin ko'p ovqat qolib ketganini ko'rdi: あの料理はまずいらしいです. "Bu ovqat bemaza shekilli". Keyingi o'rinlarda bunday xulosaga kelish uchun asos keltiriladi: だれも食べていません. "Hech kim yemayapti".

Taxmin (xulosa) eshitilgan narsa asosida qilinadi. Masalan, o'qituvchi navbatdagi imtihon oson bo'lishini aytdi va men ham shunday deb o'ylayman: 今度の試験はやさしいと先生が言いました。私もそう思います. "O'qituvchi: «Navbatdagi imtihon oson bo'ladi», dedi. Men ham shunday o'ylayman". 今度の試験はやさしいらしいです. "Navbatdagi imtihon, oson bo'ladi shekilli".

Taxmin (xulosa) ko'rilgan narsani tahlil qilish asosida qilinadi: マリアさんはいつも高そうなハンドバッグや時計をしています. "Mariya har doim qimmatbaho sumkalar va soatlar taqib yuradi". マリアさんは金持ちらしいです. "Aftidan, Mariya boy".

Taxmin (xulosa) sodir bo'layotgan voqea-hodisalarni tahlil qilish asosida qilinadi: みんなその仕事をやりたがりません。楽ではありません. "Hech kim bu ishni qilishni xohlamayapti. U oson emas". その仕事は楽ではないらしいです. "Aftidan, bu ish oson emas".

Yaponiyaning Goo internet-lug'atida らしい rashii ko'rsatkichining ma'nolari quyidagicha tasvirlangan:

Asos yoki sababga ega bo'lgan taxminni ko'rsatadi: 台風が接近しているらしく、風雨が強まってきた. "Aftidan, tayfun yaqinlashmoqda, shamol va yomg'ir kuchaydi".

Mish-mishlar va taxminlarga asoslangan noaniq (ehtiyotkorona) xulosani ko'rsatadi: 隣の子はよく勉強するらしい. "Qo'shnining bolasi ko'p dars qiladi, shekilli".

Quyidagi vaziyatni ko'rib chiqamiz: A: 先生にうかがったんですが、このごろマナさんは具合がわるいらしいですね. "O'qituvchidan eshitdim, oxirgi vaqtlarda Mana janoblarning tobi qochgan ko'rinadi?" B: ええ、どうもそうらしいですね。私も会うたびに、心配してたぶんですよ. "Ha, haqiqatan ham shunday shekilli. Men ham har gal uni uchratganimda xavotir olaman". A: 日本に来たばかりで、またなれていないのかもしれませんがね. "U Yaponiyaga yaqindagina kelgan, hali ko'nikib ulgurmagan bo'lsa kerak". B: そうかもしれません。早く元気になると、いいですね. "Ehtimol, shundaydir. Tezroq sog'ayib ketsa, yaxshi bo'lardi".

Ikki kishi o'rtasidagi ushbu muloqot uchinchi shaxs - chet ellik janob Mana haqidagi ba'zi taxminlar ustiga qurilgan. Dastlabki ikkita gapga e'tibor qaratamiz. Birinchi gapda axborotni tasdiqlovchi o'qituvchining so'zlariga havola mavjud, so'ngra らしい rashii ko'rsatkichi yordamida eshitilgan narsani qayta aytib berish (naql qilish) keladi. Ikkinchi gapdagi javobda ham evidentsiallik ko'rsatkichi らしい rashii ishlatiladi, biroq uning ma'nosi boshqacha, chunki keyingi o'rinlarda so'zlovchi o'z xulosasini chiqarishiga asos bo'lgan sabab keltiriladi.

Shunday qilib, evidentsiallik muayyan vaziyatga bog'langan bo'lib, unda muloqot ishtirokchilarining holati, shuningdek, kommunikatsiya shart-sharoitlari hisobga olinadi. Boshqa, masalan, kognitiv, ekstralingvistik, pragmatik va psixolingvistik omillar ham hisobga olinishi mumkin.

らしい rashii ko'rsatkichi so'zlovchi sodir bo'layotgan hodisaning ishonchlilik darajasini yuqori deb hisoblagan, bunda tashqaridan kelgan ma'lumotlar yoki kuzatuvlar obyektiv bo'lgan va so'zlovchi shunchaki biror narsani taxmin qilmayotgan holatlarda qo'llaniladi. Shu bilan birga, gapda axborot manbasiga havola bo'lishi mumkin (masalan, によると ni yoru to "asoslangan holda" ko'makchisi ishlatiladi) yoki so'zlovchi sodir bo'layotgan (ko'rilgan) hodisani tahlil qilish asosida xulosa chiqaradi.

兄はどうも試験がうまくいかなかったらしく、帰ってくるなり部屋に閉じこもってしまった。 “Katta akam imtihonni yomon topshirgan ko‘rinadi, uyga qaytishi bilan o‘z xonasiga qamalib oldi”. Ushbu holatda taxmin bevosita kuzatish va sodir bo‘layotgan voqeani tahlil qilish asosida amalga oshirilmoqda.

Yapon qo‘llanmalariga ko‘ra, らしい rashii ko‘rsatkichi qo‘llanilganda eshitilgan va ko‘rilgan narsalar asosida qilingan taxminlar ustunlik qiladi (80%), va bu yerga tekshirilmagan ma‘lumotlar hamda mish-mishlar ham kiradi; keyingi o‘rinlarda esa so‘zlovchi tomonidan mustaqil ravishda qilingan, hech narsa bilan asoslanmagan taxminlar turadi (20%).

Nihoyat, らしい rashii ko‘rsatkichining otlarga suffiks sifatida qo‘shilish variantlari haqida aytib o‘tish lozim:

らしい rashii suffiksi ikkita takrorlanuvchi otning birinchisiga qo‘shiladi, bunda ushbu ot shu turdagi narsalar uchun mutlaqo xos (tipik) bo‘lgan biror xususiyatni ifodalaydi. 男らしい男ってどんな人のことですか。 “Erkakcha (haqiqiy) erkak qanday odam o‘zi?”.

らしい rashii suffiksi otga qo‘shiladi, bunda ushbu ot standart sifatida qaraladigan ma‘lum bir xususiyatlarga ega bo‘ladi. 今日は春らしい天気だ。 “Bugun ob-havo xuddi bahordagidek”.

らしい rashii suffiksi otlarga, fe‘l va sifat negizlariga, ravishlarga qo‘shilishi mumkin va “shundoq sezilib turibdi / shunga o‘xshaydi” degan ma‘noni beradi, masalan: ばかりらしい bakarashii “kulgili/be‘mani”, 愛らしい airashii “yoqimtoy”, 汚らしい kitanairashii “kir bo‘lib ko‘rinmoq”, わざとらしい wazatorashii “ataylab qilingandek / sun‘iy”.

Shunday qilib, biz yapon tili darslarida らしい rashii ko‘rsatkichining qo‘llanilishini ko‘rib chiqdik. Yapon tili darslarida ushbu kategoriyaning tushuntirishda talabalarning e‘tiborini boshqa tillardagi va yapon tilidagi qo‘llanmalarida evidentsiallik kategoriyasining talqin qilinishidagi farqlarga qaratish lozim.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqot natijalari yapon tilidagi らしい (rashii) evidentsiallik ko‘rsatkichi nafaqat grammatik birlik, balki yapon nutq madaniyatining muhim pragmatik vositasi ekanligini ko‘rsatdi. Mazkur birlikni o‘qitish jarayonida talabalarda axborot manbasini baholash, fikrni ehtiyotkorlik bilan ifodalash, suhbatdoshga nisbatan hurmat va kommunikativ moslashuv kabi ko‘nikmalar shakllanadi. Shu sababli らしい ko‘rsatkichini o‘rgatish faqat grammatik qoidalarni tushuntirish bilan cheklanmasdan, lingvokulturologik va kommunikativ yondashuv asosida tashkil etilishi maqsadga muvofiqdir.

Tadqiqot davomida yapon darsliklari va grammatik manbalarda らしい ko‘rsatkichining turli ma‘nolari hamda qo‘llanish vaziyatlari tahlil qilindi. Ushbu materiallar asosida talabalarga autentik dialoglar, vaziyatli topshiriqlar, rol o‘yinlari va matn tahlili orqali evidentsiallikni o‘rgatish samarali natija berishi aniqlandi. Bunday metodlar talabalarning grammatik kompetensiyasi bilan bir qatorda pragmatik va lingvokulturologik kompetensiyalarini ham rivojlantiradi.

Shuningdek, o‘zbek auditoriyasida yapon tilini o‘qitishda らしい ko‘rsatkichini boshlang‘ich bosqichdan boshlab tizimli ravishda o‘rgatish zarurligi asoslandi. Chunki yapon tilida fikrni qat‘iy emas, balki ehtiyotkorona va manbaga tayangan holda ifodalash kommunikativ madaniyatning muhim talabi hisoblanadi. Talabalar ushbu birlikning ma‘no nozikliklarini o‘zlashtirganda, ular yapon tilidagi real muloqot vaziyatlarida fikrni tabiiy va madaniy jihatdan mos shaklda ifodalash imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

Demak, らしい evidentsiallik ko‘rsatkichini lingvokulturologik mazmun bilan uyg‘un holda o‘qitish yapon tili ta‘limining samaradorligini oshiradi hamda talabalarda zamonaviy xorijiy til kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Alpatov, V. M. Zamonaviy yapon tilida evidentsiallik / V. M. Alpatov. - Matn: bevosita // Yevropa va Osiyo tillarida evidentsiallik: ilmiy maqolalar to‘plami / mas‘ul muharrir V. S. Xrakovskiy. - Sankt-Peterburg: Nauka, 2007. – 552-574-b.
2. Alpatov, V. M. Yapon tilining nazariy grammatikasi: 2 ta kitobda. 1-kitob / V. M. Alpatov, P. M. Arkadyev, V. I. Podlesskaya. - Moskva: Natalis, 2008. - 560 b. - ISBN 978-5-8062-0291-9.
3. Nitta, Yo. Genday nihongo-no modariti-no taykey to ko:dzo: (Zamonaviy yapon tilida modallik tizimi va tuzilishi) / Yo. Nitta. - Matn: bevosita // Nihongo-no modariti (Yapon tilida modallik). - Tokio: Kurosio syuppan, 1989. – 1-56-b.
4. Moriyama, T. Ninsiki-no mu:do-to sonosyo:xen - Ninsikitēki mu:do-nokeysiki-o mēgutte (Anglash modalligi va uning atrofi - Modallik mayli shakllari haqida) / T. Moriyama.// Nihongo-no modariti (Yapon tilida modallik). - Tokio: Kurosio syuppan, 1989. - 57-120-b.
5. Plungyan, V. A. Umumiy morfologiya: Muammoga kirish: o‘quv qo‘llanma / V. A. Plungyan. - Moskva: Editorial URSS, 2000. - 384 b. - ISBN 978-5-9710-2715-7.
6. Xafizova, I. I. Turk va yapon tillarida epistemik modallik va evidentsiallikning o‘zaro munosabati / I. I. Xafizova, E. K. Xabibullina. - Matn: bevosita // Filologik fanlar. Nazariya va amaliyot masalalari. - 2022. - T. 13. - Nashr. 3. - 971-975-b.
7. Yapon tili darsligi: 3 ta kitobda. 2-kitob. Davom ettiruvchilar uchun / A. G. Ryabkin, L. A. Lobachev, N. G. Payusov [va boshq.]; I. V. Golovnin tahriri ostida. - Moskva: Visshaya shkola, 1973. - 224 b.

8. Golovnin, I. V. Zamonaviy yapon tili grammatikasi: darslik / I. V. Golovnin. - Moskva: MGU, 1986. - 317 b.
9. Nechaeva, L. T. Davom ettiruvchilar uchun yapon tili darsligi: 2 qismda. 1-qism / L. T. Nechaeva. - Moskva: Partner K'LTD, 1994. - 384 b. - ISBN 5-85747-012-9.
10. Lavrentyev, B. P. Yapon tilining amaliy grammatikasi: o'quv qo'llanma / B. P. Lavrentyev. - Moskva: Jivoy yozik, 2002. - 362 b. - ISBN 978-5-8033-0365-7. - Matn: bevosita.
11. Sekyu: nihongo. Rensyu: (Yapon tilining boshlang'ich darajasi. Mashqlar). - Tokio: Bodzinsa, 1984. - 332 b.
12. Nihongo bunkey dziten (Yapon tili gap modellari lug'ati). - Tokio: Kurosio syuppan, 1998. - 694 b. - ISBN 4874241549. - Matn: bevosita.
13. Goo lug'ati: rasmiy sayt. - URL: goo.ne.jp (murojaat qilingan sana: 17.01.2023).
14. Мусаева А. И. Об использовании манги при обучении японскому языку //Тезисы докладов 53-й Международной научно-технической конференции преподавателей и студентов. – 2020. - С. 22-24.
15. Нурметов А. Т., Мусаева А. И. Морфологические маркеры идентичности в дискурсе японских виртуальных ютуберов: ролевой аспект //Universum: филология и искусствоведение. - 2026. - Т. 2. - №. 3 (141). - С. 9-11.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №7(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.